

охорону в'язнів на виробничих об'єктах. При цьому, основною метою режиму утримання військовополонених, а пізніше й інтернованих, залишалася їх ізоляція від оточуючого населення і запобігання втечам.

Відомчі нормативні положення щодо організації режиму утримання і охорони в'язнів війни далеко не завжди втілювалися у табірне життя. Часто-густо було навапки: табірне начальство і особовий склад, а також військовослужбовці конвойних підрозділів допускали численні порушення, зловживання у цій сфері. Результатом останніх, зазвичай, були втечі контингенту. На наш погляд, основною причиною цього є географічний чинник – кордони України на заході були водночас західним кордоном Радянського Союзу, а відтак, спокуса втечі виликала куди частіше, аніж у таборів східних районів країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Международное право в избранных документах /Сост. Л.А. Моджорян, В.К. Собакин /Отв. ред. В.Н. Дурденевский. В 3-х т. –М.: Юридическая литература, 1957. – Т.3. –415 с.
2. Военнопленные в СССР. 1939-1956. Документы и материалы /Сост. Загоруйко М.М., Сидоров С.Г., Царев-

ская Т.В.; Под. ред. М.М. Загоруйко. –М.: Логос, 2000. – 1120 с.

3. Державний архів Міністерства внутрішніх справ України (ДА МВС України). –Ф.45. –Оп.1. –Спр.54. –196 арк.
4. Русский архив: Великая Отечественная война. Иностранные военнопленные второй мировой войны в СССР. –Т.24 /Под общ. ред. В.А. Золотарева. –М.: ТЕРРА, 1996. – 560 с.
5. ДА МВС України. –Ф.45. –Оп.1. –Спр.162. –36 прим.
6. ДА МВС України. –Ф.46. –Оп.1. –Спр.74. –215 прим.
7. Чайковский А.С. Плен. За чужие и свои грехи (Военнопленные и интернированные в Украине 1939-1953 гг.): Монография. –К.: Парламентское изд-во, 2002. –503 с.
8. ДА МВС України. –Ф.46. –Оп.1. –Спр.67. –130 прим.
9. ДА МВС України. –Ф.45. –Оп.1. –Спр.124. –57 прим.
10. ДА МВС України. –Ф.5. –Оп.1. –Спр.199. –157 прим.
11. ДА МВС України. –Ф.45. –Оп.1. –Спр.160. –62 прим.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України. –Ф.1. –Оп.23. –Ч.1. –Спр.4716. –328 арк.

Надійшла до редакції 28.10.2007

АЛЕКСЕЕВА-ПРОЦЮК Д.О. УСЛОВИЯ СОДЕРЖАНИЯ ВОЕННОПЛЕННЫХ И ИНТЕРНИРОВАННЫХ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ И НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНСКОЙ ССР

Выполнен комплексный и структурный анализ нормативной базы и практики организации лагерного режима иностранных военнопленных и интернированных Второй мировой войны на территории Украинской ССР.

ALEKSEEVA-PROTSJUK D.O. CONDITIONS OF MAINTENANCE PRISONER OF WAR AND INTERNED WITHIN THE SECOND WORLD AND IN TERRITORY UKRAINIAN CCP

The complex and structural analysis of normative base and practice of the organization of a camp mode foreign prisoner of war and interned the Second world war in territory Ukrainian CCP is executed.

УДК 340.12+349.42(477)

О.А. АНУФРИЄНКО, канд. юрид. наук

Луганський національний аграрний університет

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Визначається, що у філософсько-правовому ракурсі аграрне право України початку ХХІ ст. детермінується неправомірною поведінкою відповідних суб'єктів правовідносин радянським колгоспним правом, специфікою аграрних правовідносин в Україні цього періоду.

Процес формування земельних і майнових відносин у сільському господарстві України відбувається неоднозначно. Багато в чому його успіх залежить від ефективності його юридичного забезпечення, що в свою чергу потребує визначення філософсько-правових детермінант аграрного права України початку ХХІ ст.

Деякі аспекти зазначеної проблеми розглядають у своїх працях такі вчені, як В.П. Малахов, В.А. Бачилін, В.М. Селванов, В.І. Семчик. Не применшуючи наукового значення вищевказаних робіт, зазначимо, що в них відсутнє визначення детермінант аграрного права України початку ХХІ ст. Виокремлення філософсько-правових детермінант

аграрного права України початку ХХІ ст. потребує окреслення тих категорій, що у філософсько-правовому ракурсі зумовлюють, являють собою причину, характеризують виникнення, існування, зміст і перетворення зазначеної галузі позитивного права. З'ясування вищевказаних детермінант і є метою цієї статті, а наукова повизна дослідження й полягає в окресленні зазначених детермінант

Можна припустити, що філософсько-правовими детермінантами аграрного права України початку ХХІ ст. є: 1) неправомірною поведінкою суб'єктів правовідносин, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю; 2) радянське колгоспне право; 3) специфіка аграрних правовідно-

син в Україні цього періоду.

Дійсно, не викликає сумніву, що головною функцією позитивного права в цілому і аграрного права зокрема є надання людині вміння направляти протиріччя між вітальним (біологічно-тваринним) та духовним (ідеально-первинним) началами не в деструктивне, а конструктивне русло.

В аспекті цього дослідження видається цікавим і твердження В.П. Малахова про те, що поняття людської поведінки взагалі ґрунтується на припущенні, що свідомо волюва самодетермінація не є єдино визначальним чинником у житті людини; саме її взаємодія або зіткнення з іншими внутрішніми або зовнішніми чинниками (що їх вона не зрідка сама і пробуджує) формує неповторну цілісність поведінки особистості або групи [1, с.490]. Погоджуючись в цілому з вище наведеним, підкреслимо важливість саме самодетермінації для правомірної поведінки як суб'єкта суспільних відносин взагалі, так і аграрних зокрема. На нашу думку, належна самодетермінація суб'єкта правовідносин в аграрній сфері можлива за умови, коли зазначений суб'єкт дотримується принципу духовності.

У світлі нашої роботи влучною видається думка В.А. Бачиніна про те, що динаміка, рухомість суспільних відносин об'єктивно зумовлена подвійною, суперечливою природою основної складової соціального буття – людини, яка всім своїм єством, з одного боку, ратує за упорядкування унормованість соціального буття, тобто за належне, а з іншого – схильна не завжди усвідомлено діяти всупереч вимогам суб'єктивно встановленого порядку, аномально [2, с.5]. Підтримуючи зазначене твердження, підкреслимо наступне. Не викликає сумніву, що на початку ХХІ ст. в цілому у світі й зокрема в Україні, багато в чому свідомість громадян знаходиться під впливом вітальної бездуховності, коли головним принципом дій людини стає така ідея, як "гроші понад усе!".

У вищенаведених умовах зростає необхідність в системі джерел публічно визначеного аграрного права, зафіксованого вихідним від держави законодавством. Саме воно – як компонент позитивного права – аграрне право, є продуктом свідомої нормотворчості, має утилітарно-прикладну спрямованість та призначене слугувати інтересам аграрно-промислового комплексу конкретної держави.

З іншого боку, багато в чому неправомірна поведінка суб'єктів правовідносин, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю в Україні початку ХХІ ст., зумовлюється наслідками тоталітарного радянського періоду. Як беззаставно стверджує В.М. Селіванов, наслідком пріоритетного застосування нормативно-належного підходу в юридичній теорії і практиці, а також у державній політиці було закладення легітимної основи тоталітарного режиму в радянському суспільстві, зокрема юридичне закріплення в економічній сфері панування адміністративно-командних методів господарювання і управління [3, с.137]. Дійсно, колгоспне право радянських часів регулювало внутрішньоколгоспні суспільні відносини, а також відносини між колгоспом і державою. Джерелами зазначеної галузі права Української Радянської Соціалістичної Республіки, перш за все, були: Положення про соціалістичний землеустрій і про заходи переходу до соціалістичного землеробства (1919) [5], Постанова ЦВК і РНК СРСР "Про колективні господарства" (1927) [6], Примірний статут сільськогосподарської артілі (1935) [7], Примірний статут колгоспу (1969) [8], Конституція СРСР (1977) [9], Конституція УРСР (1978) [10], Закон СРСР "Про кооперацію" (1988) [11].

Аналіз зазначених юридичних документів дозволяє

зробити висновок, що до внутрішньоколгоспних належали відносини між колгоспом як юридичною особою і колгоспниками, між колгоспом і колгоспними дворами з питань усупільнення майна, землекористування, розпорядження власністю, розподілу доходів, дисципліни та оплати праці, управління колективним господарством, ведення підприємства господарства колгоспними дворами, а також інші відносини, що склалися на підставі статуту колгоспу і спеціальних норм колгоспного права. Колгоспними вважались і відносини колгоспу з державою та кооперативними організаціями, зокрема з машинно-тракторними станціями, постачальниками, заготівельниками і міжгосподарськими організаціями. У вищенаведених правовідносинах були елементи державно-правових, цивільно-правових, фінансових та трудових відносин. У той же час слід зазначити, що основоположним елементом цих складних комплексних відносин було колгоспне виробництво, яке виявлялося в особливостях їх правового регулювання, характері і змісті колгоспного виробництва.

Відносини між колгоспом і державою, насамперед, пов'язані з державним керівництвом колгоспом, яке здійснювалося шляхом регулювання діяльності колгоспу, застосування прямих приписів [4, с.147]. Вважаємо, що вищезазначена ситуація теоретично могла сприяти правомірній поведінці суб'єктів колгоспних правовідносин тільки в одному випадку – коли головні принципи колгоспного права мали б у своїй основі ідеї вічного справедливого природного права. Так не вийшло, бо група революціонерів, яка знищила в 1917 році основи культури українського суспільства та встановила диктатуру пролетаріату, мала в основі своїх дій, в тому числі й правотворчих, знищення релігійних традицій, а з ними й більшості інших креативних ідей нашої нації.

У позитивному праві радянської доби панував принцип мінімуму моральності, за яким і в колгоспному праві моральність була присутня у тій мірі, яка не дозволяла йому перетворитися в неправу, але не більше того. Даний принцип виявлявся в таких особливостях колгоспного права: відношення до життя, свободи, власності суб'єктів сільськогосподарської сфери, як відносних, а не абсолютних цінностей; легістська орієнтація на розгляд права, в тому числі колгоспного, в якості тільки законів держави, що було наслідком замовчування існування ідеального природного права.

В суспільний період, що аналізується, діяв і принцип секулярності (лат. *secularis* – мирський, світський). Позитивне радянське право, в тому числі й колгоспне, розглядалося як самостійна регулятивна сила, яка не потребує релігійно-метафізичних обґрунтувань своїх норм. Юридичний позитивізм колгоспного права відвернений від релігії і церкви Бога і диявола, залишив суб'єктів колгоспних правовідносин сам на сам із соціальною громадою тоталітарної держави. Ця ситуація зробила неможливим рівноправний справедливий діалог сільськогосподарськими компонентами радянської правової системи. Секуляризована свідомість колгоспника здебільшого ігнорувала вищі цінності, спрямовувала свій погляд у бік пролетарської держави, творила з неї «земного бога».

Проаналізуємо суть іншої можливої детермінанти аграрного права – специфіку аграрних правовідносин. Означена категорія пов'язана з такими відмінними особливостями аграрного виробництва, як: сезонність, залежність від погодних умов, розбіжність між робочим періодом і періодом виробництва, іншими принципово відмінними особливостями аграрних правовідносин.

Наявність сезонності в процесі аграрного виробництва зумовлює ситуацію, коли юридичним нормам аграрного права необхідно забезпечити відповідну поведінку своїх суб'єктів як нід час, наприклад, весняно-осінніх польових робіт (в цей період робота організується здебільшого без вихідних), так і в зимовий період (коли часу на відпочинок стає більше і виникає, враховуючи соціальну інфраструктуру сучасного українського села, велика вірогідність ісправової поведінки його мешканців).

Залежність від погодних умов аграрного виробництва потребує таких позитивно-правових актів, які би були спроможними справедливо регулювати економічні відносини між суб'єктами аграрного виробництва, як годі, коли сільськогосподарське виробництво зазнає великих втрат, пов'язаних з несприятливим погодними умовами, так і тоді, коли під впливом протилежних погодних умов результат аграрного виробництва має найвищі показники. Зазначене потребує комплексності юридичного забезпечення останнього. Тільки за цієї умови це забезпечення здатне регулювати аграрні відносини, які об'єднані за змістом, суттю, цілями та діяльністю.

Важливою ознакою зазначених відносин є те, що вони випливають у процесі господарювання аграрних суб'єктів, заснованих на різних формах власності й господарювання, спрямованих на виробництво, транспортування, зберігання, а також реалізацію сільськогосподарської продукції, продовольства, сировини рослинного і тваринного походження.

Розбіжність між робочим періодом і періодом виробництва вимагає специфічного використання юриспруденції, насамперед, при урегулюванні проблеми договірних відносин в аграрному секторі економіки.

В умовах, що склалися в Україні на початку ХХІ ст., коли відбувається хворобливий процес переходу до ринкової економіки, до принципово відмінних особливостей аграрних правовідносин, перш за все, можна віднести: 1) відсутність справедливої юридичної організації поступового переходу від державної форми аграрного господарювання до приватних форм; 2) наявність проблеми, пов'язаної з колективною, державною, а можливо - й приватною формами власності на землі сільськогосподарського призначення; 3) здебільшого незадовільний рівень юридичного регулювання процесу відновлення значущості скопюмичних функцій аграрного виробництва, тобто зміна ролі і питомої ваги інших, особливо соціальних, перш за все пов'язаних з відродженням духовної функції легальних організаційно-правових форм суб'єктів аграрної діяльності.

Висновками дослідження, викладеного в цій статті, є наступні. Неправомірні поведінка суб'єктів правовідносин, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю, радянське колгоспне право та специфіка аграрних правовідносин в Україні початку ХХІ ст. можуть бути визначені як

детермінанти аграрного права для України початку ХХІ ст. Означені детермінанти стали передумовою виникнення аграрного права України в кінці ХХ ст., призначення якого, перш за все, полягає в подоланні відповідних наслідків тоталітарного минулого в правовому аспекті та відродження креативних суспільних відносин в аграрній сфері.

Перспективу подальшого наукового дослідження, пов'язаного з ітологією аграрного права, вважаємо в окресленні в філософсько-правовому аспекті предмету аграрного права України ХХІ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малахов В.П. Поведінка // Філософський енциклопедичний словник /Гол. ред.: В.І. Шинкарук; Ред. кол.: Бистрицький Є.К., Булатов М.А., Муратов А.Т. та ін. -К.: Абрис, 2002. -С.490-491.
2. Бачилин В.А. Природа правовой реальности // Право и политика. -2004. -№ 12. -С.4-8.
3. Селівалов В.М. Співвідношення інтелекту й інтуїції у процесі пізнання та перетворення права. // Проблеми філософії права. -Т.2. -К.: Чернівці: Рута, 2004. -С.132-141.
4. Семчик В.І. Колгоспне господарство // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. -Т.3 /Редкол.: Ю.С. Шемигученко (голова редкол.) та ін. -К.: Укр. енцикл., 2001. -С.14.
5. Положение о социалистическом землеустройстве и о мерах перехода к социалистическому земледелию /Принято ВЦИК 14.02.1919 // СУ РСФСР. -1919. -№ 4. -Ст.43.
6. Постановление ЦИК и СНК СССР «О коллективных хозяйствах» от 16.03.1927 г. // СЗ СССР. -1927. -№ 15. -Ст.161.
7. Примерный устав сельскохозяйственной артели (принят II Всесоюзным съездом колхозников-ударников /Утвержден СНК СССР и ЦК ВКП(б) 17.02.1935 г. // СЗ СССР. -1935. -№ 11. -Ст.82.
8. Постановление Центрального Комитета КПСС и Совета Министров Союза ССР «О примерном уставе колхоза» от 28.11.1969 г., № 910 // СП СССР. -1969. -№ 26. -Ст.156.
9. Конституция (Основной закон) Союза Советских Социалистических Республик /Принята на внеочередной седьмой сессии Верховного Совета СССР девятого созыва 7.10.1977 г. [Электронный ресурс]. -Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1977.htm>
10. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки /Ухвалена на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради 20.01.1978 р.
11. Закон СССР «О кооперации в СССР» от 26.05.1988 г. // ВВР РСР. -1988. -№ 22. -Ст.355.

Надійшла до редколегії 28.10.2007

АНУФРИЕНКО А.А. ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАИНЫ НАЧАЛА ХХІ СТ.

Определяется, что в философско-правовом ракурсе аграрное право Украины начала ХХІ ст. детерминируется неправомерным поведением соответствующих субъектов правоотношений советским колхозным правом, спецификой аграрных правоотношений в Украине этого периода.

ANUFRIENKO A.A. PHILOSOPHICALLY-LEGAL DETERMINANTS OF THE AGRARIAN RIGHT OF UKRAINE OF BEGINNING XXI OF AN ITEM.

It is determined, that in the philosophical and legal aspect agrarian law of Ukraine in the beginning of the ХХІ century is determined by illegal behavior of the according subjects of the legal relations of the Soviet law of the collective farms and by the specification of the agrarian legal relationship in Ukraine this period.